

ภาพจากหนังสือ *Buddistische Tempelangan in Siam* ของ คาร์ล ดอห์ริง พิมพ์เมื่อสมัย ร.6 พ.ศ.2463 ทอสมุดแห่งชาติ (สมุดภาพเมืองไทย)

ปูนปั้นปริศนาที่วัดสระบัว

งานศิลปะทางประติมากรรมปูนปั้น เป็นศิลปกรรมประจำเมืองเพชรบุรีที่มีมาแต่อดีตโบราณ กล่าวได้ว่างานประติมากรรมปูนปั้นเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่มากกว่าศิลปกรรมแขนงอื่น

มรดกทางวัฒนธรรมประติมากรรมปูนปั้นแห่งเมืองเพชร มีหลักฐานแสดงชัดมาตั้งแต่สมัยทวารวดี พบที่โบราณสถานทุ่งเศรษฐี บ้านโลกเศรษฐี ตำบลนายาง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ลวดลายปูนปั้นตกแต่งศาสนสถานวัดกำแพงแลง อำเภอเมือง งานปูนปั้นพระปรางค์วัดมหาธาตุฯ เป็นงานเก่าแก่ ที่เห็นปัจจุบันเป็นการซ่อมแซมใหม่ และงานประติมากรรมปูนปั้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ยังหลงเหลืออยู่มากในจังหวัดเพชรบุรี งานปูนปั้นหรืองานศิลปะแขนงอื่นๆ ของบรรพบุรุษ

อาจบอกความน้อยสะท้อนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บอกเรื่องราวใดๆ ไร้เสมอ

อาจารย์จุลทัศน์ พยามรานนท์ อธิบายเรื่องปูนปั้นเมืองเพชรบุรี
ไว้ในเอกสารประกอบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่า

“...งานปูนปั้นในเมืองเพชรบุรี จึงมีงานปั้นปูนที่มีรูปแบบ
สัมพันธ์กับศิลปะปูนปั้นสมัยอยุธยาปลายชุกชุมมาโดยลำดับในระหว่าง
ช่วงเวลาแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาถึง
กาลอวสาน งานปูนปั้นเมืองเพชรบุรีที่ได้ทำขึ้น

ช่วงเวลาดังกล่าวในปัจจุบันยังพอมิเหลือค้างมาให้เห็นและ
ชื่นชมได้หลายแห่งหลายที่ด้วยกัน...เป็นต้น

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์	วัดเขาบ้นไดอิฐ
ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์	วัดสุวรรณาราม
ปูนปั้นฐานสีมา	วัดสระบัว
ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์	วัดเกาะ
ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์	วัดไผ่ล้อม
ปูนปั้นภาพพุทธประวัติในโบสถ์	วัดไผ่ล้อม
ปูนปั้นฐานชุกชีในโบสถ์	วัดไผ่ล้อม
ปูนปั้นตกแต่งเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง	วัดไผ่ล้อม”

งานประติมากรรมปูนปั้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยเป็น
งานปูนปั้นที่สร้างในห้วงเวลาตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมลงมาตามที่
“อาจารย์จุลทัศน์ พยามรานนท์” อ้างถึงนั้น

ที่น่าสนใจก็คืองานปูนปั้นเสมาวัดสระบัว ฐานเสมารอบอุโบสถ
วัดสระบัว เป็นงานปูนปั้นที่บรมครูช่างปูนปั้นบรรพบุรุษในอดีต บันไว้เป็น
รูปครุฑบ้าง ยักษ์บ้าง มีลักษณะแบบฐานเสมาไว้เป็นชั้นๆ ทว่าฐานเสมาวัด
สระบัว ปรากฏประติมากรรมปูนปั้นสองตัวที่เป็นรูปคนธรรมดาๆ มิใช่

รูปยักษ์ หรือรูปครุฑตามคตินิยม คล้ายว่าบรมครูผู้ปั้นแฉ่งปริศนาอย่างใดอย่างหนึ่ง บอกเรื่องราวในอดีตให้คนชั้นหลังได้รับทราบอะไรบางประการหรือไม่

ปูนปั้นปริศนา ฐานเสมา วัดสระบัว (รูปแรก)

รูปปูนปั้นปริศนารูปแรก (ดูตามรูปประกอบ) มีลักษณะมีใช้สามัญชนคนธรรมดา สวมเสื้อแขนยาวคอเต่า นุ่งผ้าหยักริ้วหรือโจงกระเบน มีผ้าคาดเป็นปมไว้ตรงเอว อยู่ในท่าแบกฐานเสมา บ่งบอกถึงความหนักอึ้งไว้บนบ่า อาจเป็นบุคคลชั้นสูงหรือไม่

ปูนปั้นบุคคลนี้คือใคร? ผู้เขียนจึงต้องเปิดประเด็นปูนปั้นรูปปริศนาให้ไว้ให้นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ได้ค้นหาความจริงต่อไป...

รูปที่สอง (ดูตามภาพประกอบ) มีลักษณะทรงเครื่องไม่ใส่เสื้อ นุ่งผ้าหยักริ้วมีผ้าเคียนเอว รูปหน้าคล้ายคนโบราณ เห็นเส้นผมชัดเจน ตาดู และไว้หนวด มีความเทียมหาญ งามอาจอยู่ในตัวคล้ายบุคลิกของ "ออกหลวงมงคล" ความน่าจะเป็นของปูนปั้นรูปนี้ คือนายทหารระดับสูงหรือไม่?

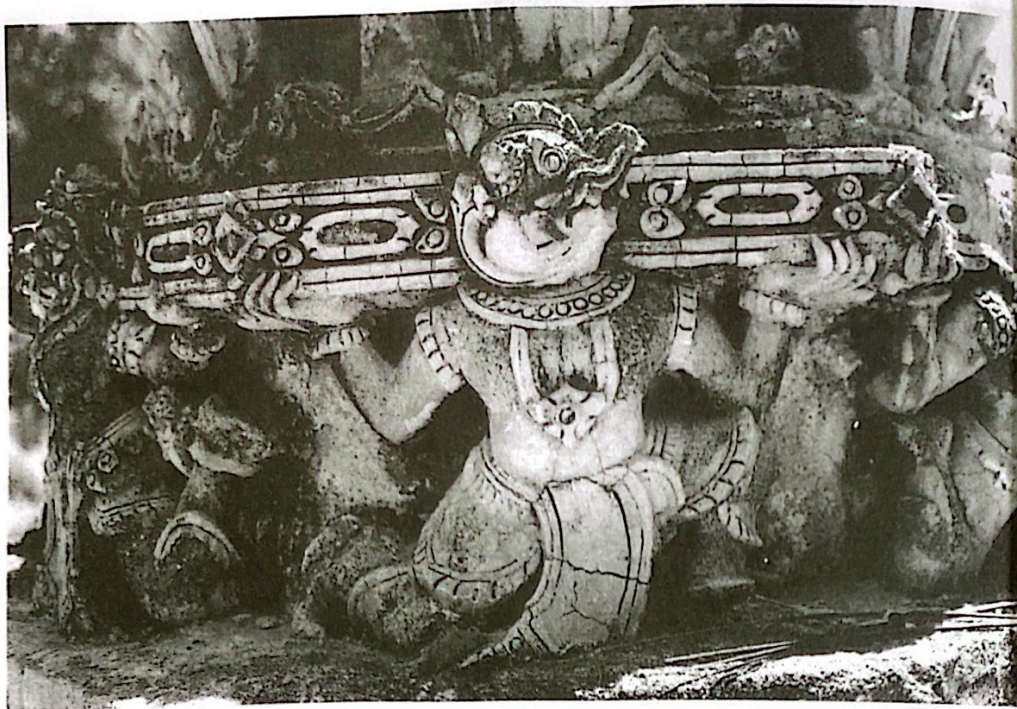
รูปปูนปั้นปริศนา วัดสระบัว
อีกตัวหนึ่งเข้าใจว่าเป็นบุคคลสำคัญ
ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (รูปที่สอง)

ทว่าหากจับหลักการปั้นปูนตามแนววิถีของ “ทองร่วง เอมโษษฐ”
ครูปูนปั้นคนสำคัญของเมืองเพชร ซึ่งงานปั้นปูนของเขาแหวกชนบเดิมๆ
ลักษณะการปั้นปูนของ “ทองร่วง” เน้นที่ไสยวิถีชีวิตและเรื่องราวความ
เป็นไปในสังคมแบบร่วมสมัยในงานปูนปั้นด้วย เช่น งานปูนปั้นที่วัด
มหาธาตุฯ ที่เป็นรูปชานาสะท่อนเสียดสีสังคมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ รูป
ปั้นปูน “ม.ร.ว.กึกกฤทธิ ปราโมช” เบกกล้วยหลวงพ่อกู่ทอง ตรงหน้า
วิหารน้อยวัดมหาธาตุฯ

งานปูนปั้นรูป “บินลาติน” ที่วัดกลางบางแก้ว จังหวัดนครปฐม
เป็นต้น คือการสะท้อนวิถีสังคมร่วมสมัย “ทองร่วง เอมโษษฐ” อธิบาย
งานของเขาว่า

“งานปูนปั้นของผม ได้แรงบันดาลใจมาจาก งานปูนปั้นที่ฐาน
เสมาวัดสระบัวเป็นสำคัญ รูปปูนปั้นที่เป็นรูปคนหุงผ้าดูรุ่มร่ามนั้น มี

ปูนปั้นรูปครุฑฐานเสมา วัดสระบัว

ความแตกต่างไปจากรูปปั้นอื่นในฐานเสมา คล้ายกับว่าผู้ปั้นต้องการสะท้อนอะไรบางอย่างไว้ในงานของตน เรื่องราวในงานศิลปะทุกประเภท มีเรื่องราวที่เป็นปัญหาให้ขบคิดทั้งนั้น ข้อมูลเก่าๆ ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นอะไรบางสิ่งบางอย่างได้ อดีตจะทิ้งกากไว้ให้ศึกษาเสมอ”

ถ้าปูนปั้นรูปดังกล่าวตรงฐานเสมาวัดสระบัวสร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมลงมา ดัง “อาจารย์จุลทัศน์” อ้างไว้

และถ้ารูปปูนปั้นปริศนาทั้งสองเป็นรูปบุคคลที่ผู้ปั้นสะท้อนวิถีสังคมของยุคนั้น ตามแนวคิดอย่าง “ทองร่วง เอ็มโอบธู” อธิบาย

รูปปูนปั้นปริศนาสองรูปนี้น่าเป็นบุคคลสำคัญในยุคสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมลงมาหรือไม่?

บุคคลสำคัญที่ว่าอาจเป็นบุคคลชั้นสูง หรือชนชั้นปกครองที่แบกภาระของเมืองหรือของประเทศไว้บนบ่า

ความน่าจะเป็นคือใครกันแน่? อาทิ

ปูนปั้นยักษ์ ฐานเสมา วัดสระบัว

สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
สมเด็จพระเชษฐาธิราช
สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง
ออกหลวงมงคล หรือออกญาเกล้าโหม

กระทั่งถึงกษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งในลำดับต่อมา ที่สำคัญมีความเกี่ยวข้องกับตำนาน ขบถ **พระพันปีศรีศิลป์** ตามที่ **“วัน วลิต”** บันทึกไว้หรือไม่

ช่วงที่**พระพันปีศรีศิลป์**มาอยู่เมืองพริบพรี แล้วสถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์ ณ เมืองแห่งนี้ แข็งข้อกับราชสำนักอยุธยาเท่ากับแบกภาระของประเทศไว้ ตามคติของงานปูนปั้น

ปูนปั้นปริศนาคือ **พระพันปีศรีศิลป์** และ **ออกหลวงมงคล** ใช่หรือไม่? ซึ่งน่าจะได้ทำการสืบค้นจากนักโบราณคดีและผู้รู้ต่อไป...

และอีกประการหนึ่ง ซึ่งต้องตั้งคำถามไว้ก็คือ ทำไมจึงสร้างรูปปั้นปริศนาทั้งสองไว้ ที่วัดสระบัว หรือวัดสระบัวแห่งนี้ เคยมีตำนานบางประการ อาทิ ตำนานบ่อลึก ที่เคยกักขัง**พระพันปีศรีศิลป์** ดังที่ **“วัน วลิต”** บันทึกไว้...